

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

**Problematika cenotvorby v rámci vodohospodářské
infrastruktury podniku Vak Vyškov, a.s.**

Bakalářská práce

studijní program: Korejšťina pro hospodářskou praxi

**vedoucí práce: doc. Ing. Richard Pospíšil, Ph.D.
Katedra aplikované ekonomie**

autor: Jindřich Vinčálek

Olomouc 2019

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: " Problematika cenotvorby v rámci vodohospodářské infrastruktury podniku Vak Vyškov, a.s." vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 23. dubna 2019

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří mi pomohli při sepsání předkládané bakalářské práce svojí podporou, radami a připomínkami. V první řadě chci poděkovat vedoucímu své diplomové práce, doc. Ing. Richardu Pospíšilovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, podnětné konzultace, cenné připomínky a nezbytnou zpětnou vazbu při psaní předkládané práce.

Dále chci poděkovat ing. Zdeňku Procházkovi, LL.M., ekonomickému náměstkovi společnosti Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s., za jeho ochotné poskytnutí odborných znalostí v oblasti fungování vodohospodářské infrastruktury, poskytnutí interních zdrojů firmy Vak Vyškov, a.s. a v neposlední řadě za jeho cenné rady.

Anotace

Předmětem mé bakalářské práce „Problematika cenotvorby v rámci vodohospodářské infrastruktury podniku Vak Vyškov, a.s.“ je určení politicko-ekonomických faktorů podílejících se na věcném usměrňování ceny vodného a stočného ve společnosti Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s., identifikování problémových faktorů a analyzování interních zdrojů firmy dojít ke konkrétnímu řešení tvorby usměrňovaných cen za poskytované služby vodného a stočného.

Klíčová slova: Hospodářská politika, cenová regulace, cenotvorba, věcné usměrňování cen, ekonomicky oprávněné náklady, přiměřený zisk, jednosložková a dvousložková forma vodného a stočného.

Annotation

The subject of my bachelor thesis "The issue of pricing in the water management infrastructure of Vak Vyškov, a.s." is the determination of political-economic factors contributing to the factual regulation of the price of water and sewage at Vodovody a kanalizace Vyškov a.s. to a specific solution to the creation of regulated prices for provided water and sewage services.

Keywords: Economic policy, price regulation, pricing, material pricing, economically justifiable costs, reasonable profit, one-component and two-component forms of water and sewage

OBSAH

ÚVOD	7
1. TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1. POJMOVÉ VYMEZENÍ V RÁMCI HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY	9
1.1.1. Hospodářská politika	9
1.1.2. Pozitivní a normativní ekonomika	11
1.1.3. Cíle hospodářské politiky	11
1.1.4. Nástroje hospodářské politiky	12
1.2. Hlavní pojmy související s vodárenstvím	14
1.2.1. Cenová regulace	14
1.2.2. Cenotvorba	14
1.2.3. Ekonomicky oprávněné náklady, přiměřený zisk	15
1.3. Historický vývoj moderního vodárenství v ČR	17
1.3.1. Cenová liberalizace a nová funkce státu v tržní ekonomice	17
1.3.2. Privatizace vodohospodářské infrastruktury a zavedení provozních modelů	18
1.3.3. Sdružení oboru vodovodů a kanalizací ČR, z.s.	19
1.4. Cenová regulace vodohospodářských infrastruktur	20
2. PRAKTICKÁ ČÁST	23
2.1. Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s.	23
2.1.1. Historie zásobování Vyškova vodou	23
2.1.2. Charakteristika podniku (Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s.)	23
2.1.3. Údaje o základním kapitálu společnosti	24
2.1.4. Významné vlastnické podíly na základním kapitálu společnosti	25
2.1.5. Organizace podniku	26
2.1.6. Cena vodného a stočného	26
2.1.7. Vývoj tržeb	27
2.2. Regulace a problematika cenotvorby Vodovodů a kanalizací Vyškov, a.s.	27
2.3. Problematika jednosložkové a dvousložkové formy vodného a stočného	29
2.3.1. Využití dvousložkové formy vodného a stočného v České republice	30
2.3.2. Následky nedostatečné participace odběratelů	32
2.3.3. Popis navrhované změny	34
2.3.4. Míra dopadů dvousložkové formy na vodárenství a spotřebitele	35

Závěr	40
Seznam citací	43
Seznam literatury	43
Seznam tabulek a obrázků	44

Úvod

Voda. Nezbytný základní kámen nejen lidské existence, ale všeho živého na našem světě. Bez potřebného množství vody by organismus v poměrně krátké době zahynul. Voda sebou nese významné formy využití, uplatňujících se v různých oblastech a odvětvích. Lze ji brát jako běžnou obchodní komoditu, zdroj pro výrobu elektřiny, využití v průmyslu, či v zemědělství.

V dnešní moderní společnosti, ve vyspělých zemích, je tento nezbytný, životně důležitý zdroj většinou z nás pokládán za všeobecně přístupný. Otočíme kohoutkem a očekáváme se samozřejmostí, že poteče kvalitní čistá pitná voda. Většina lidí nemá povědomí, jak obtížný je proces vyčistit a dopravit vodu až do našich domovů.

Před revolucí byla vodárenská infrastruktura v České republice majetkem státu, později byla převedena na města a obce, a tak tomu v drtivé většině případů také zůstalo. Dnes je více než 90 procent vodárenského majetku v rukou měst a obcí. Města a obce, jako vlastníci majetku vybírají společnost, která vodovody a kanalizaci bude provozovat. Tedy společnost, která se postará o kvalitu vody, vyřeší havárie, opravy, modernizaci a je k dispozici na zákaznické lince. A ... v první řadě každý rok schvalují cenu vody. Ano, město či obec rozhoduje o tom, zda bude cena vody zvýšena, či zachována.

S poskytováním služeb spojených s vodárenstvím se pojí náklady na jejich stálou údržbu, opravy, rekonstrukce, výstavbu nových sítí, ale také například mzdy pracovníků vodohospodářských infrastruktur, kteří se nejen starají o poskytování co nejkvalitnějšího produktu při regulovaných cenách, ale poskytují nám i informace o změnách či novelách zákona o nám poskytované službě.

Ve své práci bych chtěl nastínit, jak obecně fungují vodohospodářské infrastruktury v České republice a zabývat se formami, kterými nám jsou tyto služby poskytovány a poukázat na možná alternativní řešení pro hrazení vodného a stočného.

Svou práci jsem rozdělil do několika samostatných ale souvisle navazujících kapitol tak, aby byl splněn cíl mé práce.

V úvodní části bakalářské práce, v rámci teoretického úvodu, se budu zabývat především základními pojmy pojící se s hospodářskou politikou, jejími dílčími politikami, nástroji a cíli, které souvisejí a mají reálný vliv na fungování vodohospodářských infrastruktur na území České republiky.

Dále se zaměřím na cenovou regulaci a cenotvorbu jejichž součástí jsou i ekonomicky oprávněné náklady přímo souvisejí se současnou problematikou vodárenství o ceně vodného a stočného, popíši historický vývoj vodárenství od konce 20. století pro bližší

přiblížení formování a fungování dnešních vodohospodářských infrastruktur a jaké modely provozu vodárenských společností jsou využívány.

V úvodu své praktické části popíši historii vzniku a strukturu konkrétního podniku Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s., jejichž interní informace a data mi byly se svolením poskytnuty, a ze kterých jsem vycházel při identifikování problémů nejen vyskytujících se v podniku Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s., ale týkajících se i ostatních vodárenských firem operujících na českém trhu. Hlavní předmět problematiky je tvořen cenovou regulací a ne vždy příznivou administrativní činností složek Ministerstva financí při legislativních úpravách ve věci změn cen za poskytování vodného a stočného a úprav obsahu ekonomicky oprávněných nákladů a nájemného za poskytování vodohospodářských infrastruktur ve formě movité i nemovité.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. POJMOVÉ VYMEZENÍ V RÁMCI HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY

V této části své práce se budu zabývat hospodářskou politikou jako takovou a jejími jednotlivými dílčími oblastmi, které mají přímý vliv na řízení a cenu poskytovaných služeb Vodovodů a kanalizací Vyškov, a.s.

1.1.1. Hospodářská politika

Hospodářskou politiku můžeme definovat jako přístup státu (vlády), kterým usměrňuje fungování ekonomického prostředí své země a dopomáhá k dosažení předem vytyčených cílů společnosti a k jejímu stabilnímu harmonickému rozvoji.

V tomto případě však hovoříme o státě ze širšího hlediska a musíme brát v potaz, že v rámci hospodářské politiky stát jedná prostřednictvím orgánů a institucí, jimž byla ze zákona udělena pravomoc jednat ve vymezených oblastech politicko-ekonomického prostředí.

Tyto subjekty z pravidla označujeme jako **Nositelé hospodářské politiky**. "*Nositelem hospodářské politiky může být státní i nestátní instituce, případně neformalizovaná skupina či jednotlivec, který hraje aktivní roli v tvorbě, provádění a kontrole hospodářské politiky*"¹. Je nutné podotknout, že nositelé hospodářské politiky jsou v rámci působnosti jejich vlivu a podílu na rozhodování rozdělení do určitých sfér, které označujeme jako **sféra decizní** a **sféra vlivová**.

Instituce a jednotlivci, kteří mají ze zákona pravomoc jednat, prosazovat a vykonávat svá rozhodnutí jsou součástí **decizní sféry**, mezi jejíž hlavní členy řadíme:

- parlament
- vláda
- centrální banka
- mezinárodní organizace a nadnárodní orgány .

Parlament nese roli představitele zákonodárné moci, jehož úlohou je navrhování a prosazování legislativně absolutních norem a dohled nad jednáním vlády.

Vláda a jí podřízené státní instituce zahrnující jednotlivá ministerstva, orgány výzkumného a odborného charakteru (např. celní a daňové), a různé výbory zabývající se

koordinací regulace oborů, jsou představitelé moci výkonné. Prosazuje legislativně právní normy a vyhlášky a prostřednictvím svých orgánů se společně s parlamentem kontroluje jejich dodržování a realizaci.

Centrální banka jako nositel a nejvyšší správce měnové politiky, a dohlizitel nad činností ostatních bankovních subjektů, ovlivňuje množství peněz a nese monopolní právo na jejich emitování do tržního oběhu státu.

Mezinárodní organizace a nadnárodní orgány vznikají v rámci vzájemných dohod mezi státy. Prostřednictvím těchto organizací mohou státy jednat a prosazovat své zájmy v globálním měřítku. Mezinárodní organizace provozují svoji vlastní hospodářskou politiku a jednají nezávisle na ostatních zemích v rámci své působnosti.

Musíme však brát ohled na to, že instituce, orgány a odbory v rámci celého státního aparátu jsou tvořené jednotlivými pracovníky, kteří se sami svým jednáním podílejí na státní hospodářské politice nejen v rámci své funkce, ale též ji ovlivňují svým jednáním na základě osobních zájmů.

Na druhé straně stojí organizace tvořené převážně velkými podniky, jednotlivými politickými stranami a odbory, které mohou rozhodovací proces svým působením ovlivňovat, nikoliv však rozhodovat o jeho výsledku. Do **sféry vlivu** můžeme zařadit i mediální subjekty, které se zaměřují na poskytování informací např. prostřednictvím vydávání novin, internetových článků a televizního vysílání.

Hospodářská politika využívá svěřené či jinak získané prostředky, pravomoce a též disponuje celou řadou nástrojů, které ji dopomáhají v uskutečňování primárních cílů. Taktéž zahrnuje souhrn procesů a opatření státu v oblastech ekonomické reality. Stát se s ostatními nositeli snaží vycházet z poznatků teorie hospodářské politiky a jejich dílčích součástí, do kterých řadíme makroekonomii a mikroekonomii. "*Z té pak vychází praktická hospodářská politika, která též bere na sebe politickou zodpovědnost za svá rozhodnutí* ²." Je však též nutné brát v úvahu, že každý stát funguje v rámci svého vlastního společensko-politického prostředí a tudíž musíme respektovat základní normy a principy politického systému. Jinými slovy je nutné dbát na vzájemnou kompatibilitu sledovaných cílů státní politiky, případně jednat tak, aby bylo možné dojít ke kompromisnímu rozhodnutí s dosažením maximální účinnosti. Účinnost hospodářských politik lze hodnotit jedním ze dvou způsobů, známých jako **pozitivní** a **normativní** ekonomie.

1.1.2. Pozitivní a normativní ekonomika

Pozitivní ekonomika se pokouší popsat, jak fungují ekonomika a hospodářské politiky, aniž by se uchýlily k hodnotovým úsudkům o tom, které výsledky jsou nejlepší. Rozlišujícím znakem pozitivních ekonomických hypotéz je, že mohou být testovány a buď potvrzeny nebo odmítnuty. Například hypotéza, že "zvýšení nabídky peněz vede ke zvýšení cen" patří do oblasti pozitivní ekonomiky, protože může být testováno zkoumáním údajů o zásobování peněz a úrovni cen.

Normativní ekonomika zahrnuje využití **hodnotových úsudků** k hodnocení výkonnosti ekonomiky a hospodářských politik. Následně *nelze ověřit* normativní ekonomické hypotézy. Například hypotéza, že "míra inflace je příliš vysoká", patří do sféry normativní ekonomie, protože je založena na hodnotovém úsudku, a proto nemůže být testována, potvrzena nebo vyvrácena. Není divu, že většina neshod mezi ekonomy se týká normativních ekonomických hypotéz.

1.1.3. Cíle hospodářské politiky

„Analýza cílů, které sleduje stát v hospodářství a nástrojů používaných k dosažení stanovených cílů je předmětem zkoumání hospodářské politiky.“³

Z toho můžeme vyvodit, že **cíle hospodářské politiky se** skládají z hodnotových úsudků o tom, co by se měla hospodářská politika snažit dosáhnout, a tudíž spadá pod hranici normativní ekonomie. Zatímco existuje mnoho neshod o vhodných cílech hospodářské politiky, zdá se, že některé z nich mají široké, i když ne všeobecné, přijetí. Mezi tyto obecně uznávané cíle patří:

1. Ekonomický růst: Ekonomický růst znamená, že příjmy všech spotřebitelů a firem (po zohlednění inflace) se časem zvyšují. Jeho měřitelnost vyplývá z přírůstku hrubého domácího produktu.

2. Plná zaměstnanost: Cílem plné zaměstnanosti je, aby každý pracovník, který chce pracovat, byl schopen najít uplatnění na trhu práce. Výše zaměstnanosti se odvíjí od měřené míry nezaměstnanosti.

3. Cenová stabilita: Cílem cenové stability je zabránit zvyšování všeobecné cenové hladiny známé jako inflace, stejně jako snížení všeobecné cenové hladiny známé jako deflace.

4. Vnější ekonomická rovnováha: Cílem vnější ekonomické rovnováhy je dosáhnout co nejvyššího vnějšího přínosu na hrubém domácím produktu. Její úroveň v dané zemi můžeme odvodit z účetních záznamů o obchodních transakcích jednotlivých subjektů.

Jako nejvyšší pilíř cílů hospodářské politiky je obecně pokládána snaha o **maximalizaci společenského blahobytu**. Je však otázka, jak lze s přesností určit obsah tohoto cíle a na jakých kvalitativních a kvantitativních hodnotách se zakládá jeho měřitelná úroveň.

Nicméně lze předpokládat, že se nejedná pouze o indikující faktory hmotné povahy, ale je nutné v tomto případě brát ohled na jejich vzájemný vztah se **společenskými hodnotami**, které zahrnují potřebu existence ve společnosti bez pocitu ohrožení vlastního života, či omezení osobních svobod s právem nezávisle jednat na svou zodpovědnost v rámci tržních transakcí, nebo aby jednotlivé cíle byly prosazovány v rámci racionálních principů zvažujících pozitivní a negativní stránky, množství vynaložených nákladů ku předpokládanému zisku a správné analyzování jednotlivých cílů s ohledem na jejich maximální srozumitelnost. Obecně tyto uznávané hodnoty jsou známy jako svoboda, spravedlnost, pokrok a jistota.

V rámci racionality vychází nutnost hospodářské cíle třídit to určitých skupin podle jejich charakteru na:

- Cíle seřazené podle jejich hierarchické důležitosti v konkrétním prostředí
- Cíle vzájemně propojené a na sobě závislé označujeme jako konzistentní. Řadíme je mezi dlouhodobé cíle, o které hospodářské subjekty usilují v rámci celé doby své existence.
- Cíle preferované „za konkrétní situace v daném prostředí, vyplývající ze společenských a individuálních potřeb společnosti.

1.1.4. Nástroje hospodářské politiky

„*Nástrojem rozumíme ekonomickou veličinu nebo ekonomicky relevantní veličinu, kterou může subjekt hospodářské politiky určit, měnit a kontrolovat.*“⁴ Tyto ekonomické veličiny lze chápat jako souhrn metod, které jsou uplatňovány v rámci problematiky vývoje národního hospodářství a při rozhodování o efektivním využití zdrojů, kterými stát disponuje v omezené míře. Z hlediska působení hospodářských nástrojů na jednotlivé subjekty je lze rozdělit na nástroje s **přímým** působením na utváření hospodářských procesů a **nepřímým** působením za účelem ovlivňování vizí účastníků hospodářské

politiky v zájmu národně hospodářských cílů. *"Uplatněním nepřímých nástrojů vytváří stát žádoucí prostředí pro optimální realizaci stanovených cílů, nenarušuje však subjektivitu individuálních hospodářských subjektů, neovlivňuje jejich rozhodovací proces."*⁵ Jako nástroje hospodářské politiky můžeme pokládat jednotlivé dílčí politiky vycházející z makroekonomické koncepce, které uplatňují svoji působnost ve vymezených ekonomických odvětvích.

Tyto politiky dělíme na:

- **monetární politika** tvoří nedílnou součást centrální banky. Cílem tohoto nástroje je stála snaha o zajištění stabilní platební bilance a dozorem nad případným vzestupem míry peněžního znehodnocení. Toho se snaží dosáhnout regulací množství peněz v oběhu. Tím také ovlivňuje výši cen s jakou jednotlivé podniky nabízejí své služby a produkty a též se může dotýkat změny v rámci výše nezaměstnanosti. Centrální banka, z pozice dohláze, u peněz, které byly emitovány do tržního oběhu, nedokáže ve větší míře efektivně koordinovat jejich množství přímo. Avšak jako operující tržní subjekt dokáže toto množství ovlivňovat aktivním nákupem a prodejem cenných papírů.
- **fiskální politika.** *"V obecné rovině lze fiskální politiku chápat jako makroekonomicky motivované využití systému veřejných financí."*⁶ V širším pojetí své oblasti se zabývá regulací rozpočtů orgánů pro místní správu, ovlivňuje úrokové sazby a tím vytváří v tržní ekonomice podněty, které mají významný vliv na ekonomický růst tržních subjektů. Z tohoto hlediska fiskální politika působí jako nástroj, který se primárně zabývá výhradně stabilizační funkcí veřejných financí a prostředků. Oproti tomu politika rozpočtová klade důraz na uplatnění těchto finančních prostředků ve veřejných statcích, za účelem minimalizování vlivů nežádoucích vnějších faktorů, aniž by nějakým způsobem změnila vlastnosti v makroekonomické rovině.
- **důchodová politika** je považována za účinný nástroj státu pro efektivní potlačování inflace, který se realizuje v rámci stanovování minimálních mezd
- **vnější hospodářskou politikou** stát ovlivňuje úroveň vzájemných vztahů se zahraničními subjekty, má podstatný vliv na export a import zboží a služeb a podílí se na změnách v úrovni nabídky a poptávky. K dosažení svých cílů využívá nástroje v podobě celní politiky a stanovování kvót vývozu a dovozu výrobků a služeb. S ostatními výše zmíněnými politikami tvoří nedílnou součást při ovlivňování hodnoty měny.

1.2. Hlavní pojmy související s vodárenstvím

S problematikou stanovení ceny vody ve vodárenské společnosti se vyskytují pojmy, které je nutné definovat.

1.2.1. Cenová regulace

Cenovou regulaci lze vymezit jako nástroj, ovlivňující aktivitu firem, usměrňující maximální možnou výši cen za poskytované zboží a služby.

V období privatizace začaly vodárenské a energetické infrastruktury nabývat monopolního charakteru. Vznik cenové regulace bylo nutnou reakcí na tento podnět. Vytvoření konkurenčního prostředí v rámci energetiky a vodárenství sebou nese i velmi vysoké náklady na vybudování těchto infrastruktur a s tím se pojí i vysoká rizika neschopnosti konkurovat zajetým podnikům a dále sebou nese též vyšší administrativní náročnost při informování o změnách a poskytování služeb odběratelům.

1.2.2. Cenotvorba

Cenotvorba je cílený proces firem a podnikatelských subjektů pro stanovení optimálních finančních sazeb za poskytované produkty či služby v konkrétních podmínkách, které jsou ovlivněné vnitřní politikou a cíly firmy, konkurencí a regulacemi stanovené zákonem. Jako hlavní orgán působící v regulaci cen stojí Ministerstvo financí ČR. Ustanovení § 2 zákona č. 265/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky v oblasti cen přímo stanoví: *"Ministerstvo financí (dále jen "ministerstvo") vykonává působnost při uplatňování, regulaci a kontrole cen výrobků, výkonů, prací a služeb (dále jen "zboží"), cen dalšího majetku a majetkových práv, pokud tento zákon nestanoví jinak. Ministerstvo vydává právní předpisy pro regulaci a sjednávání cen, určení nepřímého hospodářského prospěchu a neoprávněného majetkového prospěchu v souvislosti s porušením cenových předpisů, cenovou evidenci, poskytování cenových informací, kontrolu cen."*⁸

Pod dohledem Ministerstva financí České republiky do cenotvorby zasahuje i specializovaný finanční úřad, krajské a obecní úřady, které dohlíží, aby ceny byly regulovány způsoby, které stanovuje zákon a zajišťují, aby do věcně usměrňované ceny byly promítnuty pouze **ekonomicky oprávněné náklady** doložitelné z účetnictví, **přiměřený zisk** a daň stanovená podle příslušných právních předpisů.

Mimo zákon řízené regulace a kontroly mají všechny subjekty povinnost kalkulovat a vést cenovou evidenci. Kalkulace ceny (minimální rozsah položek kalkulace) se zpracovává dle podrobnější struktury kalkulace, stanovené Ministerstvem Zemědělství České republiky. Kalkulace se sestavuje na jednotkové množství prodávaného zboží a vychází z nákladů, objemu zisku a množství prodeje zboží pro daný kalendářní rok.

1.2.3. Ekonomicky oprávněné náklady, přiměřený zisk

Náklady jsou zdroje vyjádřené v odpovídající peněžní hodnotě, které společnost vynakládá za účelem dosažení zisku. Náklady mají obvykle podobu materiálních zdrojů nutných pro výrobu produktů, mzdy zaměstnanců, pořízení technologického vybavení a jeho údržbu.

Při posuzování ekonomické oprávněnosti nákladů je třeba zohlednit hledisko dlouhodobosti, obvyklosti, přiměřenosti, resp. vynaložení dotčeného nákladu s péčí řádného hospodáře.

Za **ekonomicky oprávněné náklady** považujeme náklady pořízené v odpovídajícím množství přímého materiálu, mzdové a ostatní osobní náklady, technologicky nezbytné ostatní přímé a nepřímé náklady a náklady oběhu; při posuzování ekonomicky oprávněných nákladů se obvykle vychází z dlouhodobě obvyklé úrovně těchto nákladů v obdobných ekonomických činnostech s přihlédnutím ke zvláštnostem daného zboží.

V rámci vodárenství lze za ekonomicky oprávněné náklady považovat nájemné za pronájem infrastrukturního vodohospodářského majetku v movité a nemovité formě, který je využíván výlučně k výrobě a dodání (tedy rozvodu) pitné vody nebo odvádění a na čištění, popřípadě jiné zneškodňování odpadních vod. Nájemné je možné sjednat maximálně do výše odpovídající souhrnu odpisů z pronajímaného majetku, nákladů vlastníka na jeho opravy a udržování, režijních nákladů spojených se správou a pronajímáním majetku, úroků z úvěrů čerpaných pro realizaci plánu obnovy pronajímaného majetku podle plánu financování obnovy vodovodů a kanalizací zpracovaného vlastníkem. Prokázání zahrnutého přiměřeného zisku v nájemném je předmětem dohody vlastníka a nájemce. Do ceny nelze zahrnout odpisy infrastrukturního majetku nevyužívaného pro výrobu a dodání (rozvod) pitné vody nebo odvádění a čištění, popřípadě jiného zneškodňování odpadních vod kromě infrastrukturního majetku sloužícího prokazatelně k zajištění pohotovosti dodávek vody a odvádění a čištění vody.

Náklady za výrobky a služby přeúčtované v rámci účetní jednotky, které jsou uplatňovány v ceně vody, nesmí obsahovat zisk.

U **přiměřeného zisku** hovoříme zejména o zisku před zdaněním, který je propojený s výrobou a prodejem daného zboží odpovídajícímu obvyklému zisku dlouhodobě dosahovanému při srovnatelných ekonomických činnostech, který nám zajišťuje přiměřenou návratnost použitého kapitálu v přiměřeném časovém období. Je to zisk podléhající **věcnému usměrňování cen**, také jinak cenové regulaci, určený na pořízení hmotného a nehmotného majetku a pozemků, na zvýšení základního kapitálu a na tvorbu fondů. Pro určení přiměřeného zisku zajišťujícího přiměřenou návratnost použitého kapitálu platí, že vymezenou část přiměřeného zisku zahrnuje do kalkulace věcně usměrňované ceny prodávající disponující hmotným kapitálem i know-how pro výrobu a prodej zboží s regulovanou cenou bez ohledu na formu vlastnictví, organizační členění či model (viz.kapitola 1.3.2.) provozování vodohospodářského majetku.

Pokud-li prodávající zahrne do výpočtu přiměřeného zisku zajišťujícího přiměřenou návratnost použitého kapitálu majetek vlastníka infrastrukturního vodohospodářského majetku, je povinen prokázat, že tento zisk, nebo jeho část, již není vytvářen jiným subjektem, jako například vlastníkem v nájemném. V této oblasti došlo v cenovém výměru z roku 2018 k progresivnímu "zprísňení", kdy převod části zisku vlastníka na provozovatele musí být zdokumentován uzavřenou dohodou.

Pro výpočet přiměřeného zisku zajišťujícího přiměřenou návratnost použitého kapitálu je využíván vzorec:

$$\text{PZNK} = \text{OPK} \times \text{WACC}$$

OPK je označení pro celkovou hodnotu kapitálu, který byl použit při výrobě zboží a jeho následném prodeji za regulované ceny.

WACC vyjadřuje míru výnosnosti použitého kapitálu, která byla stanovena Ministerstvem financí na 7 %.

V rámci vodárenství do **věcně usměrňované ceny** zahrnujeme poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových a řádně účtované prostředky a rezervy na obnovu hmotného majetku vodovodů a kanalizací. Do ceny nelze zahrnout náklady vynaložené na jinou než regulovanou činnost, které jsou zahrnuty v jiných tržbách než za vodné a stočné. Zanikne-li důvod tvorby těchto zákonem daných rezerv nebo nedojde-li k jejich čerpání, musí být zrušeny v jejich celkové neuplatněné výši a odečteny od ekonomicky oprávněných nákladů v roce kdy byly tyto rezervy zrušeny.

V případě výraznějšího kolísání cen vstupů oprávněně zahrnovaných do nákladů lze při propočtu ekonomicky oprávněných nákladů tyto ceny časově průměrovat s tím však, že průměrná cena nesmí být za daný časový interval záměrně zvýšena.

Pokud je rozhodnuto o uplatnění dvousložkové formy vodného a stočného (viz. Kapitola 2.3), může být vyčleněno nejvýše 15 % z celkových ekonomicky oprávněných nákladů a přiměřeného zisku pro dané období pro výpočet pevné složky. Za každý další započatý den, tedy kromě prvních 24 hodin nefunkčnosti vodovodního nebo kanalizačního systému, musí být na žádost kupujícího poskytnuta přiměřená sleva z pevné složky. Na tuto okolnost musí být kupující ve smlouvě výslovně upozorněn.

Do ceny nelze zahrnout náklady, neúčelně vynaložené v rozporu s principem péče řádného hospodáře.

Odpisy můžeme zahrnout do ceny maximálně ve výši skutečně uplatněné prodávajícím. Do ceny nelze zahrnovat náklady a tvorbu prostředků na rozvojové potřeby, které jsou dotovány ze státního rozpočtu, ze státních fondů nebo z rozpočtu krajů a obcí, popřípadě hrazeny z jiných zdrojů.

1.3. Historický vývoj moderního vodárenství v ČR

1.3.1. Cenová liberalizace a nová funkce státu v tržní ekonomice

V roce 1991 proběhla změna odstraněním sociálního centrálně-byrokratického modelu, jehož cílem bylo zajištění jednotných cen v rámci území České republiky, přičemž pouze malá část, tvořící přibližně 10 %, maloobchodního tržního systému byla přístupná k volnému sjednávání na základě osobní dohody účastníků. Následoval postupný proces přetváření ve volný tržní systém prosazující vzájemná smluvní jednání mezi obchodními stranami. Tím se taktéž začal měnit i vliv státu na cenovou regulaci a jeho působení. V

současné době se stát snaží uskutečňovat cenové zásahy pouze ve vymezených případech, pokud-li je to nutné. Jedná převážně v oblasti nevybalancovaných odvětví, která by mohly být ohroženy vznikem přirozeného monopolu a také tam, kde je vyžadován zásah pro zamezení zneužití vyššího hospodářského postavení na úkor ostatních účastníků trhu za stavu jejich nedostatku či nouze.

1.3.2. Privatizace vodohospodářské infrastruktury a zavedení provozních modelů

Následně v roce 1992 rozhodla vláda ČR o nutnosti provedení postupné reformy oboru vodovodů a kanalizací, a to na základě provedení postupných, vzájemně souvisejících transformačních kroků. Tento reformní proces navazoval na zrušení Krajských národních výborů, jakož i celé struktury krajské územní správy v roce 1990.

Jako zásadní a prioritní krok bylo vládou rozhodnuto realizovat proces privatizace oboru s využitím obecně platné legislativy a to konkrétně „zákona o velké privatizaci“. Bylo však samozřejmě nutné nastolit jistá opatření a tudíž s ohledem na specifický charakter vodohospodářské infrastruktury a na zákonnou působnost obcí, byly vládou ČR stanoveny zásady a podmínky, které musely být respektovány při jednání o schválení privatizačních projektů.

Tyto podmínky jsou :

- vlastníky infrastruktury vodovodů a kanalizací mohli být pouze obce, svazky obcí a akciové společnosti, kde obce disponovali majoritním podílem ve výši 80 % až 100 %, s tím že tyto podíly se odvíjely od množství odebírané vody danou obcí anebo podle kritéria počtu obyvatel obce. Pokud-li vodohospodářská infrastruktura z technických důvodů nebyla spjata i s jinou obcí, bylo možné aby obec požádala o převod této infrastruktury do svého majetku.

Provozní majetek (například budovy a dopravní a stavební stroje) bylo v té době možno převést na majitele v podobě takzvaných „kuponů“ a nebo pokud došlo k odsouhlasení obcí ve změně vlastnických práv těchto infrastruktur.

Důsledkem těchto jednání vznikly pro provozování vodovodů a kanalizací nové modely jako:

- **Smíšený model** bývá označován jako druhý nejběžnější užívaný provozní model. Jedná se o situaci, kdy je provozovatel i vlastník vodohospodářské infrastruktury jedna a ta samá osoba, ale i zde se může na vlastnictví podílet soukromý sektor

- **Oddílný model** představuje formu dlouhodobé spolupráce mezi vlastníkem infrastruktury (obcí) a soukromou společností (provozovatelem). Jedná se o nejčastěji užívanou variantu provozování na území ČR.
- **Vlastnický model** má na území ČR pouze malé zastoupení (4 %). V rámci vlastnického modelu je vlastníkem infrastruktury, též stoprocentním vlastníkem provozní organizace.
- **Model samostatného provozování** tvoří nejméně zastoupenou variantu v ČR. Jedná se o situaci, kdy je obec samoprovozujícím vlastníkem vodohospodářské infrastruktury na základě rozhodnutí krajského úřadu. V tomto případě tedy sama i jedná v oblasti řízení provozu; výběru vodného či stočného; vydávání povolení; výzkumu a má plnou odpovědnost a povinnost jednat v rámci situací vymezených zákonem.

Vodohospodářské podniky nemůžeme chápat jako běžnou na trhu jednající firmu. Charakter přirozeného monopolu vodárenských infrastruktur, spojený se státní cenovou regulací vytváří nepříznivé podmínky pro tvorbu efektivně fungující konkurence. Pro vznik nových inovací a výzkumů není tedy primárním podnětem konkurenceschopnost, ale společná jednání a vyvíjená spolupráce pro zodpovězení důležitých otázek a řešení problémů při poskytování vodárenských služeb.

1.3.3. Sdružení oboru vodovodů a kanalizací ČR, z.s.

Za tímto účelem vzniklo **Sdružení oboru vodovodů a kanalizací ČR, z.s. (zkr. SOVAK ČR)** shromažďující jak právnické tak i fyzické osoby, které se realizují v oboru vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu. SOVAK nejedná pouze v mezích sprostředkovatele informací mezi jednotlivými vodárenskými firmami, ale napomáhá i při informování veřejnosti a reaguje na případná sdělení a zprávy spojené s poskytováním a kvalitou vody. Dále napomáhá v osobním rozvoji a zvyšování kvalifikační úrovně provozovatelů a pracovníků veřejné správy pomocí studijních školení a poskytováním publikací obsahujících rady, návody a návrhy pro budování, řízení a identifikaci problémů vodohospodářských infrastruktur a jejich jednotlivých segmentů.

1.4.Cenová regulace vodohospodářských infrastruktur

Z privatizace vodohospodářské infrastruktury (viz. Číslo podkapitoly) můžeme vyvodit skutečnost, že dodávání pitné vody a čištění odpadních vod v daném místě vykazuje charakteristiky přirozeného monopolu. To samozřejmě vede k nutnosti zajistit, aby tento monopol nebyl zneužíván za účelem vlastního obohacení a tak na základě návrhu koncepčního řešení ve vodárenství ze dne 9.2.2015 byly stanoveny základní cíle, mezi které patří: dohled nad dlouhodobou udržitelností sektoru vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu, zlepšení ochrany spotřebitelů, zvýšení transparentnosti regulace cen pro vodné a stočné.

Z kapacitních důvodů a vysokých finančních nákladů, není však možné regulovat vodárenské subjekty individuálně a proto je zavedená plošná cenová regulace, která je závazná pro všechny vodárenské společnosti. K tomu převážně slouží ekonomická regulační metoda zvaná „Cost plus“, jejíž podstata je založena na kontrole a definování nákladů, výši ziskové marže a tarifu. K určení těchto hodnot nám jako návod slouží doporučení světové zdravotnické organizace (zkr. WHO) a světové banky (zkr. WB) o dodržování cenového stropu sociální únosnosti ceny vodného a stočného (do výše 2 % průměrného příjmu domácnosti)

Záměrem regulace oboru vodovodů a kanalizací je:

- dosáhnout, pokud možno samofinancovatelnosti infrastruktury
- zabezpečit rovnováhu mezi cenou za služby a náklady na poskytování služeb
- zajistit dostatečnou úroveň kvality služeb a minimalizaci dopadů na životní prostředí
- zvýšit transparentnost informací všech zúčastněných stran v sektoru

Pro zamezení možného zneužívání je nutné realizovat určitá opatření ve formě:

- důsledné cenové regulace a benchmarkingu
- stanovování kvalitativních parametrů poskytovaných služeb
- účinné ochrany spotřebitele, hlavně v případech řešení sporů tržních subjektů
- zveřejňování objektivních informací o stavu, obnově a financování Vak včetně dat o benchmarkingu
- důsledných kontrol a sankcionováním deliktů a ukládáním opatření k nápravě
- případného zrušení povolení k provozování vodovodů a kanalizací v souladu se zákoným ustanovením

Pro důsledné dodržování těchto opatření Ministerstvo zemědělství ČR zřídilo Odbor dozoru a regulace vodárenství (viz. *Obrázek 1.*), jehož součástí je **oddělení analytické a benchmarkingu**, jehož hlavní náplní je: využívání elektronických aplikací pro kontrolu a vyhodnocování údajů o majetcích, cenách a vydaných povoleních; hodnocení efektivity výkonnosti a definování a uplatňování těchto výkonnostních ukazatelů při provozování infrastruktury; posilování analytické činnosti vodárenských společností; sestavování každoroční zprávy o provedených kontrolách, jejich výsledcích a o uplatňování benchmarkingu; spolupráce na zpracování koncepce rozvoje oboru vodovodů a kanalizací. Pod Odbor dozoru a regulace vodárenství též spadá i **Oddělení stížností, kontroly a regulace**.

Mezi jeho prioritní činnosti patří:

- zvýšení dohledu nad předáváním informací z oblasti vodovodů a kanalizací od přibližně 5.900 vlastníků a 2.500 provozovatelů infrastruktury
- rozšířené cílené kontroly, v případech zjištění výrazného odklonu od standardních parametrů
- koordinační role v oblasti centralizovaného vyřizování stížností odběratelů a jiných

subjektů a případná distribuce subjektům regulace k vystvětlení a vyřízení

Obrázek 1: Struktura orgánů pro regulaci vodárenství v ČR (Zdroj: Interní zdroje Vak Vyškov, a.s.)

Z obrázku také můžeme vyzorovat změny ve vzniku dalších nových orgánů a převedení kompetencí. Konkrétně hovoříme o Výboru pro koordinaci regulace oboru vodovodů a kanalizací, který reprezentuje pozici národního regulátora oboru vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu.

Dále proběhlo převedení kompetencí v cenové kontrole ze Specializovaného finančního úřadu na Ministerstvo financí. Oblast těchto kompetencí se výhradně týká vodovodů a kanalizací. Jako jednu z hlavních činností, která vychází z těchto kompetencí je vystavování cenového věstníku, který je zpravidla vydáván na každý kalendářní rok v závěru roku předchozího.

Cenový věstník je soubor předpisů, pomocí kterého Ministerstvo financí poskytuje veřejnosti přehled o zboží s cenou regulovanou; informace o změnách zboží s regulovanou cenou a popisuje postup jak jednat při překládání návrhu o změně výši maximální ceny zboží.

Výměr cenového věstníku vydávaným ministerstvem se odvíjí od dokumentu o **kalkulaci** cen vodného a stočného. V něm jsou rozděleny jednotlivé náklady na materiál, mzdy a ostatní přímé i nepřímé náklady.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Do praktické části mé bakalářské práce jsem si vybral nejdůležitější nástroje hospodářské politiky a to nástroje ovlivňující stanovení ceny vody. Zaměřím se na jednotlivé parametry, které tvoří cenu vody a tím v podstatě ukáži vliv nástrojů na tyto jednotlivé složky. Dále se pokusím identifikovat jádro problému při stanovování ceny za vodné a stočné a nabídnout alternativní možnosti pro úhradu vodného a stočného.

Pro praktickou část mé práce mi bylo umožněno použít data vodárenské společnosti Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s. a tímto se tedy podívat na problémy se stanovením ceny vody z pohledu podniku, který se realizuje v oblasti provozování vodovů a kanalizací pro veřejnou potřebu

2.1. Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s.

2.1.1. Historie zásobování Vyškova vodou

Již v 15.století Vyškov neměl dostatek dobrých studní a bylo nutné hledat pitnou vodu mimo město. A právě kolem roku 1500 byl vybudován první vodovod. Vlastnictví vodních zdrojů bývalo předmětem konfliktů a sporů až do počátku 20. století, kdy se situace vlivem rozrůstajícího se města a rozšiřujícího se průmyslu neudržitelně zhoršovala.

Rovněž velký požár, ke kterému došlo v roce 1917, prokázal nutnost vybudování funkční vodovodní sítě. To vedlo k provedení geologických průzkumů a následnému schválení výstavby společného vodovodu města Vyškova a okolních obcí, která započala 8.října 1934. V roce 1935 proběhlo slavnostní zahájení provozu vodovodu, což je považováno za jeden z nejzásadnějších činů v historii Vyškova, který umožnil další růst aglomerací. S tím se pojila i nutnost dalšího rozšiřování vodovodní sítě do podoby tak, jak ji známe dnes.

2.1.2. Charakteristika podniku (Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s.)

Akciová společnost Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s. byla založena v souladu s právním řádem České republiky Fondem národního majetku České republiky se sídlem v Praze, na základě zakladatelské listiny ze dne 4.11.1993. Společnost disponuje jak infrastrukturním, tak provozním majetkem zahrnující vodovodní a kanalizační sítě o

společné rozloze 937 kilometrů. Jedná se o akciovou společnost, jejíž většinový podíl leží ve vlastnictví obcí a jejíž hlavní činností je uspokojování základních potřeb veřejnosti.

Mezi hlavní předměty podnikání patří:

Provozování vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu; Zámečnictví, nástrojařství; Vodoinstalatérství; Obráběčství; Projektová činnost ve výstavbě; Montáž, opravy, revize a zkoušky plynových zařízení a plnění nádob plyny; Provádění staveb, jejich změn a odstraňování; Montáž, opravy, revize a zkoušky elektrických zařízení; Podnikání v oblasti nakládání s nebezpečnými odpady; Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona; Výroba, instalace, opravy elektrických strojů a přístrojů; vnitrostátní užívání nákladních silničních motorových vozidel aj..

V rámci výroby a dodávky pitné vody si Vodovody a kanalizace Vyškov zachovávají stále vysokou úroveň kvality poskytovaných služeb, i za nepříznivých podmínek pojících se s výraznými teplotními výkyvy v podobě vysokých teplot a přetrvávajícího sucha. To ovlivňuje pokles objemu vody ve vodních nádržích a zvyšuje potřebu jak vody pitné tak i vody v oblasti zemědělství.

2.1.3. Údaje o základním kapitálu společnosti

Jak je uvedeno v tabulce níže (*Tabulka 1.*), společnost k 31. 12. 2017 disponovala základním kapitálem v hodnotě 892.275.000 Kč, což oproti minulým obdobím činí nárůst o 41.472.000 Kč. Hlavní příčinou tohoto nárustu bylo přijetí rozhodnutí představenstva o zvýšení základního kapitálu peněžitými vklady upisováním nových akcií ve výši 11.800.000 Kč k 9. 11. 2016 a následujícím rozhodnutím o zvýšení základního kapitálu nepeněžitými vklady, tvořený výhradně již existujícím majetkem vodovodů a kanalizací v majetku akcionářů, upisováním nových akcií ve výši 29.672.000 Kč ze dne 11.5.2017. Převoditelnost akcií na jméno v listinné podobě, na jinou osobu, je možná pouze mezi stávajícími akcionáři společnosti a je tak možné učinit pouze se svolením valné hromady.

Rozdělení akcií(ks po 1.000Kč)	2017	2016	2015
Akcie na jméno v listinné podobě (ve vlastnictví obcí)	860 476	819 004	819 004
Akcie na majitele v zaknihované podobě	317 98	317 98	317 98
Akcie na jméno v listinné podobě	1	1	1
Celkem akcií	892 275	850 803	850 803
Základní kapitál (v tis.Kč)	892 275	850 803	850 803
Vlastní kapitál	1 210 681	1 163 380	1 131 018
Hodnota vlast. Kapitálu na 1 akcii (v Kč)	1357	1367	1329

Tabulka 1: Přehled o rozdělení akcií za běžné účetní období (Zdroj: výroční zpráva 2017 Vak Vyškov, a.s., vlastní úprava.)

Je předpokládáno, že i v následujících letech lze očekávat další navýšení základního kapitálu společnosti nepeněžitými vklady. Současně mohou být v budoucnu realizována další navýšení v podobě peněžitých vkladů pro získání finančních zdrojů na další rozvojové investice vodohospodářské infrastruktury Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s.

2.1.4. Významné vlastnické podíly na základním kapitálu společnosti

V tabulce níže jsou uvedeny osoby, jejichž podíl na základním kapitálu a hlasovacích právech přesahuje více než 5 %. Největším podílem na základním kapitálu disponují města a obce Vyškov, Bučovice a Rousínov.

Podíl na základním kapitálu (v %)	2017	2016	2015
Město Vyškov	20,17	21,15	21,15
Město Bučovice	12,9	13,53	13,53
Město Rousínov	12,39	12,06	12,06
Město Slavkov u Brna	6,74	7,07	7,07
Město Ivanovice na Hané	6,26	6,57	6,57

Tabulka 2: Přehled obcí s nejvyšším podílem základního kapitálu (Zdroj: výroční zpráva 2017 Vak Vyškov, a.s., vlastní úprava.)

2.1.5. Organizace podniku

Jako akciová společnost jsou Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s. tvořeny sedmičlenným představenstvem, pětičlennou dozorčí radou a tříčlenným vedením společnosti v jehož čele stojí ředitel společnosti. Pod ním jedná výrobně technický náměstek, který se zabývá kontrolou a řízením jednotlivých vodovodů a kanalizací v oblasti Vyškova a jeho okolí a ekonomický náměstek, který vede a dohlíží nad činností oddělení účetnictví, zákaznického centra, oddělení práce a mezd a oddělení pro materiálově technické zabezpečení.

2.1.6. Cena vodného a stočného

Vlastník vodovodu nebo kanalizace, případně provozovatel vodovodu nebo kanalizace, má podle § 8 odst. 13 a 14 zákona o vodovodech a kanalizacích právo na úplatu, od odběratele, za poskytování pitné vody a zpracování vody odpadní nebo-li vodné a stočné. Vodné a stočné lze též označit jako metodický přístup státu pro usměrňování cen vody a tím také tvoří nedílnou součást cenové regulace. Cena vodného je složena nejen cenou vody samotné, ale i službou v podobě jejího dodání. Poskytovatel má též právo na úplatu za odvádění vod odpadních („stočné“). Do ceny zpracování odpadních vod zahrnujeme její odvádění, čištění a v některých případech i likvidaci.

Ceny vodného a stočného Vak Vyškov, a.s. (v Kč/m ³)	2016		2015		2014	
	bez DPH	s DPH	bez DPH	s DPH	bez DPH	s DPH
Vodné	38,42	44,18	37,42	43,03	33,50	38,53
Stočné	35,78	41,15	35,78	41,15	35,78	41,15
Celkem V+S	74,20	85,33	73,20	84,18	69,28	79,68

Tabulka 3: Cena vodného a stočného ve společnosti Vak Vyškov, a.s. (Zdroj: výroční zpráva 2017 Vak Vyškov, a.s., vlastní úprava.)

Z tabulky o cenách vodného a stočného si můžeme povšimnout nárustu cen obou složek od roku 2014. Tento nárůst byl ovlivněn změnami v oblasti cenové regulace pro vodárenství, za účelem dosažení finančních dotací Operačního programu životního prostředí pro zlepšení kvality pitné vody a snížení rizik možného znečištění vodních zdrojů a zásob. Tempo nárustu se podařilo postupně zpomalit až nakonec docílit jeho ustálení od roku 2016. Společnost stále a úspěšně zásobuje všechny své odběratele napojené na svou distribuční síť bez významějších narušení. Společnost vynakládá velkou část svých

finančních zdrojů na opravy zaměřené z převážné části na udržení provozuschopnosti vodních čistíren a vodovodního a kanalizačního systému. V rámci vysokých teplot a stálého sucha společnost uznala za nutné zahájit rekonstrukci nejvýznamějšího vodního zdroje - přehradní nádrže Opatovice.

2.1.7. Vývoj tržeb

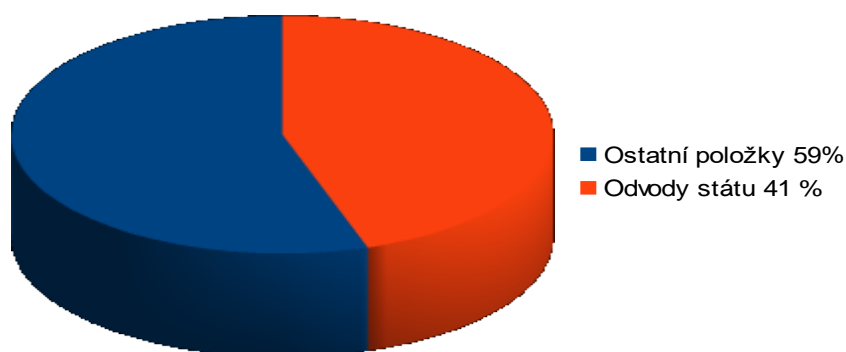
Vývoj tržeb (v tis. Kč)	2017	2016	2015	2014
Za vlastní výrobky	243 777	242 354	237 720	217 026
- z toho: vodné	127 124	125 962	122 420	104 563
stočné	116 653	116 392	115 300	112 463
Z prodeje služeb	9 618	9 597	9 970	9 238
Tržby celkem	253 395	251 951	247 690	226 264

Tabulka 4: Vývoj tržeb společnosti Vak Vyškov, a.s. (Zdroj: výroční zpráva 2017 Vak Vyškov, a.s., vlastní úprava.)

Tržby společnosti Vak Vyškov, a.s. jsou více jak z 96 % procent tvořeny cenou vodného a stočného a přibližně 4 % výnosů jsou tvořeny poskytovanými službami.

2.2. Regulace a problematika cenotvorby Vodovodů a kanalizací Vyškov, a.s.

Cenová regulace a tvorba optimálních cen jsou složité činnosti, které trápí nejen společnost Vak Vyškov, a.s., ale i ostatní provozovatele vodárenských podniků.

Graf 1: Podíl státních odvodů v cenách vodného a stočného (Zdroj: Interní materiály Vak Vyškov, a.s. vlastní tvorba)

Společnost vynakládá velké úsilí při stanovování optimálních cen za vodné a stočné, ale je nutné brát v úvahu, že více jak 41 % zisku podléhá zdanění (platí i dnes), a že vodné a stočné si na svůj provoz, a náklady s ním spojené, musí být schopno „vydělat“. Z těchto důvodů se stanovená výše ceny společnosti nemusí zdát všem stranám správná.

V kapitole o cenové regulaci vodohospodářských infrastruktur jsem zmínil převod kompetencí v této oblasti na Ministerstvo financí a s tím i spojené zveřejňování cenového věstníku.

Ministerstvo financí v rámci cenového věstníku vymezuje produkty a služby s cenou věcně usměrňovanou, které si společnost může započítat do svých ekonomicky oprávněných nákladů a tím ovlivňuje maximální možnou výši ceny, kterou si společnost může za poskytované služby stanovit.

Stinnou stránkou tohoto ustanovení je zásadní nesoulad mezi právním předpisem a praxí. Jestliže pro smlouvy platí ceny, které byly sjednány před vyhlášením příslušného rozhodnutí o cenové regulaci a tyto jsou v rozporu s věcným usměrňováním cen uplatněným po vzniku smluv, jsou smluvní strany povinny sjednat ceny, které odpovídají novému uplatněnému způsobu věcného usměrňování cen tak, aby vstoupily v platnost nejpozději do tří měsíců od nabytí účinnosti rozhodnutí o věcném usměrňování. Pokud-li se však smluvní strany neohodnou na cenách odpovídajících nově uplatněnému způsobu věcného usměrňování cen, mohou ve tří měsíční lhůtě od smlouvy odstoupit. Ministerstvo financí je obeznámeno s problematikou tohoto kogentního ustanovení a je si vědomo, že většina vodárenských společností v ČR upravuje, respektivně nově stanovuje ceny v návaznosti na používaný hospodářský rok, tj. Od 1.1. do 31.12. Zpravidla tedy k 1.1. následujícího kalendářního roku.

Z tohoto můžeme vyvodit, že osoba stojící mimo systém by mohla očekávat ideální stav, jako vydání cenového věstníku v běžném roce do 30.9., se zněním platným od 1.1. roku následujícího. Pro rok 2016 vydán 30.11.2015, rok 2017 vydán 29.11.2016 a pro rok 2018 vydán 29.11. 2017. Nicméně z výše uvedených termínů vydání cenových věstníků v posledních třech letech vyplývá, že cenový věstník je vydáván v posledních dnech měsíce listopadu, což je pravděpodobně spojeno s návazností na regulaci dopravy.

Opakovaně se stává, že ministerstvo financí ve své samostatné působnosti zcela nově upraví jakoukoliv část cenového věstníku a provozovatel v pozici prodávajícího se dostává do problému, kterému je obtížné se přizpůsobit. Poté co připravil hospodářský plán, v návaznosti na něj provedl i kalkulace cen, dokumenty prošly schvalovacím procesem ve společnosti, případně proběhlo i zveřejnění cen, se tak prodávající dostává do situace kdy celý tento proces musí provést od samého začátku a vyhodnocovat dopad zveřejněných změn cenového věstníku na vše výše uvedené. V rámci znovuotevření smluv pro jejich přehodnocení vyvstává i možnost, že se obce zbaví stávajících provozovatelů.

2.3. Problematika jednosložkové a dvousložkové formy vodného a stočného

Vodné a stočné může mít dle § 20 odst. 1 zákona o vodovodech a kanalizacích **jednosložkovou** nebo **dvousložkovou formu**. Tyto formy se liší způsobem, v jakém cena vodného a stočného je jednotlivými odběrateli hrazena.

Jednosložková forma vodného a stočného je vyjádřena jako součin ceny podle zákona o cenách a množství odebrané vody nebo vypouštěných odpadních vod a vod srážkových. Jednosložková forma nezahrnuje žádné pevně stanovené náklady a vychází čistě z množství vody odebrané.

Dvousložková forma vodného a stočného je forma skládající se z pohyblivé a pevné složky. Pohyblivá složka stejně tak jako v případě jednosložkové formy představuje součin ceny a množství odebrané vody nebo vypouštěných odpadních vod (a též i vod srážkových) . Oproti tomu pevnou složku stanovujeme podle kapacity vodoměru, profilu přípojky nebo ročního množství vody odebrané. Způsob výpočtu pevné složky je stanoven prováděcím právním předpisem, tedy prováděcí vyhláškou zákona o vodovodech a kanalizacích.

Podíl jednotlivých složek je ustanoven na základě rozhodnutí Ministerstva financí, kterým se vydává seznam zboží s regulovanými cenami. Pokud je podle zákona o vodovodech a kanalizacích rozhodnuto u pitné, odpadní vody nebo vody odpadní převzaté o uplatnění dvousložkové formy vodného a stočného, může být pro výpočet fixních nákladů vyčleněno podle aktuálního výměru Ministerstva financí. V minulosti byl nejvyšší možný podíl pevné složky stanoven ve výši 20 %, ale pro ceny sjednané pro následující

období od 1. ledna 2015 je možné pro výpočet pevné složky vyčlenit nejvýše 15 % z celkových ekonomicky oprávněných nákladů a přiměřeného zisku.

Výjimkou však v takovém případě je možnost uplatnění dvousložkové formy u vody předané, kde podle výměru Ministerstva financí č. 01 /2019 může být vyčleněno až nejvýše 30 % z celkových ekonomicky oprávněných nákladů a přiměřeného zisku pro dané období a můžeme tak učinit převážně v situacích, které nám zaručují zajištění záložních vodních zdrojů.

Dvousložková forma je princip, kdy dodávky pitné vody a odvádění odpadních vod jsou pro nás nepřetržitě poskytovanou službou a proto musíme chápat vodné a stočné jako úplatu za komplexní služby spojené s dodávkou vody pitné a vody odpadní a nikoliv pouze jen jako nákup předem vymezeného objemu vody, resp. likvidaci objemu vody odpadní. V takové situaci by pevná složka měla představovat stálou platbu za využívání a trvalé připojení na funkční vodovodní nebo kanalizační systém s možností okamžitého odběru vody.

V České republice pouze malé množství firem okrajově využívá dvousložkovou formu pro výpočet cen, avšak dle zákona o vodovodech a kanalizacích podle § 20 odst. 4 může obec či nejvyšší orgán právnické osoby (pokud-li hlasovací práva ve společnosti drží obec ve více jak dvoutřetinové většině) stanovit obecně závaznou vyhláškou, že úhrada vodného a stočného má být hrazena ve dvousložkové formě a též rozhoduje o stanovení pevné složky.

2.3.1. Využití dvousložkové formy vodného a stočného v České republice

V úvodu bych rád podotknul, že dvousložková cena je dlouhodobě a úspěšně uplatňována v rámci České republiky v různých ekonomických oborech, především pak v energetice a plynárenství, které je svojí podstatou velmi podobné oboru vodárenství, a kde je dvousložková cena zavedena obligatorně.

Naproti tomu i z výše zmíněných důvodů dvousložkovou formu vodného a stočného v České republice v současnosti uplatňuje pouze šest z padesáti největších vodárenských společností na trhu. Cena pevné složky pro vodné se u těchto společností pohybuje od 450 Kč po 882 Kč za rok, pro stočné od 228 Kč po 840 Kč za rok. Tabulka níže zobrazuje výši pohyblivé a pevné složky pro vodné i stočné v těchto společnostech v roce 2018 (bez DPH).

Společnost	Vodné bez DPH		Stočné bez DPH	
	Pohyblivá složka (Kč/m ³)	Pevná složka (Kč)	Pohyblivá složka (Kč/m ³)	Pevná složka (Kč)
ČEVAK a.s. (České Budějovice)	35,82	612	27,74	228
Vodárny a kanalizace Karlovy Vary, a.s.	34	882	26,3	840
Královehradecká provozní, a.s.	39,25	498	40,77	498
Vodovody a kanalizace Hodonín, a.s.	28,56	450	35,78	300
Vodohospodářská společnost Sokolov, s.r.o.	38,66	719	37,31	700
Vodárenská společnost Chrudim, a.s.	37,52	640	31,59	700

Tabulka 5: Přehled větších společností uplatňující dvousložkovou formu (Zdroj: Interní materiály společnosti, vlastní tvorba)

Dvousložková forma vodného a stočného je uplatňována i u některých menších provozovatelů, ale výrazně převažuje využívání jednosložkové formy, přesto současná jednosložková forma vodného a stočného nabízí svým charakterem možnost vlastního sebezvýhodnění odběratelů s nulovým či minimálním odběrem vody, z nichž někteří často využívají stálého připojení na veřejný vodovod čistě jako alternativu k vlastnímu zdroji (např. vodní studny na vesnicích), jinak řečeno jako pojistku pro případ nouze, jelikož jejich vlastní náklady nepokrývají ani náklady spojené s konkrétním odběrným místem (* výše zmíněné opravy, fakturace, údržba a opravy přípojky), a ani s tím spojené fixní náklady celého vodárenského (přibližně 63% u vodovodů a 73% u kanalizačního) systému, které ze své povahy sami o sobě nejsou závislé na množství odebrané pitné vody nebo vypouštěné odpadní vody. Hovoříme převážně o odpisech, nájemném, fakturacích. Část těchto nákladů je pak přebíráno odběrateli s průměrnými nebo vysokými odběry.

Z tabulky (Tabulka 6) s přehledem složení odběratelů podle jejich roční spotřeby vody a jejich participaci na celkové roční spotřebě, uvedené níže vyplývá, že skupiny odběratelů,

jejichž roční spotřeba je nižší než 36m³ (což je průměrná spotřeba jednoho člověka), se na celkové spotřebě podílejí pouze z 1,16%, ale na počtu odběratelů z 25,72 %. Tyto procentuální poměry odběrů vodného a stočného se v obdobné míře vyskytují i u ostatních vodárenských podniků, které využívají jednosložkovou formu. U firem, poskytujících své služby převážně do maloměstských a venkovských oblastí, mohou tyto odběry dosahovat i hodnot mnohem nižších.

Kategorie odběratelů podle velikosti ročního odběru (m ³ /rok)	Počet odběratelů		Roční spotřeba	
	Počet ks	% z celku	(m ³ /rok)	% z roční spotřeby
1. Spotřeba 0 - 12	140 490	14,04%	721 885,06	0,23%
2. Spotřeba 13 - 24	61 709	6,17%	1 132 017,81	0,36%
3. Spotřeba 25 - 36	55 179	5,51%	1 820 233,36	0,57%
4. Spotřeba 37 - 60	106 067	10,60%	5 873 258,82	1,85%
5. Spotřeba 61 - 120	258 557	25,83%	23 250 412,74	7,32%
6. Spotřeba 121 - 240	211 706	21,15%	39 314 741,91	12,38%
7. Spotřeba nad 240	167 153	16,70%	245 525 081,25	77,30%
Celkem	1 000 861	100,00%	317 637 630,94	100,00%

Tabulka 6: Struktura odběratelů podle velikosti ročního odběru (Zdroj: Interní materiály společnosti, vlastní tvorba)

Tento nepoměr poukazuje na dotování fixních nákladů spojených s odběrnými místy s minimální spotřebou velkými a průměrnými odběrateli.

Zároveň však tito odběratelé s minimálními odběry vody v krizových situacích neúměrně zatěžují vodovodní systém, především v obdobích sucha, čímž způsobují značnou destabilizaci celého distribučního procesu vody a dále navyšují náklady na úkor odběratelů s pravidelnými odběry.

2.3.2. Následky nedostatečné participace odběratelů

Toto nespravedlivé "parazitování" na společných nákladech ve prospěch odběrných míst s průměrným a vyšším odebraným množstvím vody je navíc umocněno skutečností, že značný počet odběrných míst s malým odběrem je situován v menších aglomeracích, kde je obvykle ve zdejších domácnostech využívána ke krytí spotřeby voda získaná z alternativních zdrojů než z veřejných vodovodů a ta je také následně často vypouštěna do

veřejných kanalizací, což vede ke stavu, kdy je množství vody odvedené bez dalšího odvozováno z množství vody dodané. Takové místo tím pádem poctivě nepřispívá ani na tvorbu finančních prostředků na případnou opravu a údržbu kanalizačního systému.

Širší zavádění dvousložkové formy vodného a stočného by tento nepoměr a dotování nákladů jinými odběrateli mohlo částečně redukovat skrze pevnou složku vodného a stočného. Ale vzhledem k nejvyššímu možnému podílu pevné složky na celkových ekonomicky oprávněných nákladech a přiměřeném zisku nevzniká zde dostačující motivační impuls pro realné ukotvení dvousložkové formy do současného systému.

To je bezpochyby způsobeno vlivem vysoké administrativní náročnosti, která se pojí s přechodem na dvousložkovou formu a vychází převážně z procesů týkajících se detailních příprav údajů o odběrných místech pro výpočet pevné složky nebo i též aktualizace smluv s jednotlivými odběrateli. A při současném nízkém limitu pro fixní složku, který v praxi s obavou o její překročení znamená realně nastavení pevné složky ve výši okolo 10 %, je zavedení dvousložkové ceny pro vlastníky a provozovatele nerentabilní.

Z těchto důvodů je pro vlastníky nebo provozovatele daleko jednodušší počítat ceny vodného a stočného v jednosložkové formě, přestože by forma dvousložková mohla v celkovém výsledku přinést daleko spravedlivější přerozdělení nákladů pro odběratele v rámci celého systému a nedocházelo by k dotování některých nákladů jinými odběrateli.

Rámcová směrnice o vodách na několika místech opakovaně zdůrazňuje princip návratnosti nákladů na vodohospodářské služby a nákladů na využívané zdroje (včetně odhadů a prognózy investic).

Jedním z hlavních úkolů společnosti, posledních i budoucích let, je zajištění obnovy a rekonstrukce stávajícího infrastrukturního majetku a vybudování nových sítí pro nová sídla a výrobní kapacity.

Náklady definuje směrnice jako náklady na vodohospodářské služby, nikoliv jako náklady na odebrané zboží (nakoupené kubíky vody). Vodohospodářská služba je komplex činností od „exploatace zdrojů“, přepravu vody, její zpracování (čištění a úpravu), skladování a dopravu k odběrateli a souběžné zajištění odvodů odpadní vody, její vyčištění (zde platí princip „znečišťovatel platí“) a vypouštění. Komplex těchto distribučních služeb vyvolává široké spektrum nákladů, z nichž jako v jiných síťových odvětvích, „materiální“ náklady nejsou nejvyššími. Rozhodující část nákladů souvisí s vybudováním a udržováním sítí (včetně úpraven a dalších technologií). Tyto náklady společně s ostatními režijními

náklady jsou na první pohled „spravedlivě“ rozpočítávány v kalkulacích na každý kubík fakturované vody. Takovéto rovnoměrné zatížení jednotkového zboží však nic nevyprovádá o tom, kdo a jaké náklady svým odběrem vyvolává. Stejně tak je to i v případě prostředků kumulovaných podle plánů financování obnovy, ty jsou podle zákona o vodovodech a kanalizacích a podle majetkových hodnot a podle podmínek hospodaření každého vlastníka vytvářeny, a buď více, nebo méně správně, generovány v cenách pro vodné stočné. Z hlediska zdrojů jsou v případě jednosložkové formy tyto prostředky nespravedlivě tvořeny při popření správné alokace nákladů, neboť odběrné místo s nízkým odběrem vody na obnovu majetku zaplatí malý až minimální příspěvek vůbec nesouvisející s objemem oprav, obnovy a investic, které toto odběrné místo vyvolává.

Tento postup v zásadě vytváří praxi skrytého křížového dotování v cenách mezi jednotlivými odběrateli v závislosti na velikosti jejich odběru. Křížové dotování v cenách (podle účelu užití) v podobě možnosti několikanásobně vyššího zisku v cenách pro jiné odběry než v domácnostech bylo již na začátku tohoto století shledáno jako nepřipustné.

2.3.3. Popis navrhované změny

Vzhledem k výše uvedeným bodům musíme zvážit možné řešení v podobě navýšení pevné složky celkových ekonomicky oprávněných nákladů a přiměřeného zisku v níže uvedených variantách:

Varianta I: Zvýšení nejvyššího možného podílu pevné složky na celkových ekonomicky oprávněných nákladech a přiměřeného zisku na 30%, pokud je rozhodnuto o uplatnění dvousložkové formy vodného a stočného u pitné vody, odpadní vody, převzaté vody odpadní nebo pitné vody předané.

Varianta II: Zvýšení nejvyššího možného podílu pevné složky na celkových ekonomicky oprávněných nákladech a přiměřeného zisku na 30%, pokud je rozhodnuto o uplatnění dvousložkové formy vodného a stočného u pitné vody, odpadní vody, převzaté vody odpadní nebo pitné vody předané avšak v individuálních případech u pitné vody předané a vody odpadní by mohl být podíl pevné složky ještě navýšen, pokud by oprávněnost tohoto navýšení schválilo Ministerstvo financí. Hlavně u pitné vody předané především ve vztahu k řešení problematiky spojené se záložními zdroji pitné vody, u které dochází k odběru pouze v případě omezené kapacity vlastních vodních zdrojů.

Výše uvedené varianty by měli přispět ke spravedlivější participaci odběratelů s nízkými odběry na nákladech celého vodárenského systému, a tedy i k nižšímu dotování těchto odběratelů ostatními odběrateli, kteří splňují průměrné nebo i vyšší standarty spotřeby, kteří nemají jiné alternativní možnosti odběru pitné vody než z veřejného vodovodu. Zároveň by mělo dojít k nápravě v oblasti pokrytí nákladů spojených s konkrétními odběrnými místy přímo vlastníky těchto odběrných míst: Došlo by ke snížení případů, kdy je voda z veřejných vodovodů odčerpávána pouze pro potřebu náhrady soukromých vodních zdrojů (např. v období sucha) a přispět tím k celkové stabilizaci vodárenské soustavy především v krizových situacích. Navíc by všechny tyto změny mohli vést i ke zvýšené motivaci vodárenských společností pro zavádění tohoto způsobu kalkulace vodného a stočného.

S případnou realizací zavádění dvousložkové formy vodného a stočného se pojí i zvýšená komunikace ze strany provozovatelů vodohospodářských společností vůči spotřebitelům. Komunikace přináší informace a umožňuje rozšíření osobního přehledu spotřebitele o jeho vlastních vynaložených nákladech za poskytnuté služby. Proto by provozovatelé, kteří budou v budoucnu zvažovat přechod na dvousložkovou formu vodného a stočného, měli do budoucna uvažovat o informování zákazníků o možných změnách a výhodách, která se s přechodem na tuto formu pojí.

2.3.4. Míra dopadů dvousložkové formy na vodárenství a spotřebitele

Je taktéž nutné zdůraznit že zvýše uvedených grafických vyhodnocení je zřejmé, že případná změna v navýšení podílu pevné složky ze současných maximálních 15 % z celkových ekonomicky oprávněných nákladů a přiměřeného zisku by měla minimální vliv na změnu tržeb vodárenských společností.

Základna celkových ekonomicky uznatelných nákladů a přiměřeného zisku, které vstupují do kalkulace, je totiž stejná pro obě dvě formy vodného a stočného. Jinými slovy do ceny jsou kalkulovány náklady a zisk ve stejné výši, ať se jedná o jednosložkovou nebo dvousložkovou formu vodného a stočného a jedná hlavně o jiný způsob rozpočítání plateb mezi jednotlivé odběratele.

Pohyblivá složka dvousložkové formy vodného a stočného (v Kč/m³) je tedy nižší než v případě užití jednosložkové formy. Rozdíl v této jednotkové ceně (Kč/m³) je způsoben kalkulací části ekonomicky oprávněných nákladů a přiměřeného zisku do pevné složky. Kalkulace pohyblivé složky tak již neobsahuje část ekonomicky oprávněných nákladů a

přiměřeného zisku, které byly kalkulovány do pevné složky.

Porovnání předpokládaných dopadů z navýšení pevné složky z 15 % na případných 30 % u konkrétní vodárenské společnosti můžeme zhodnotit v níže uvedených tabulkách

Technický parametr	Podíl pevné složky 15%					
	Pitná voda		Odpadní voda		Celkem	
	Kapacita vodoměru Q3	Pevná složka (Kč/rok)	Cena (Kč/rok)	Pevná složka (Kč/rok)	Cena (Kč/rok)	Pevná složka (Kč/rok)
6,3	596	33,80	579	24,62	1 175	58,42
16,0	3 372		3 084		6 456	
25,0	9 266		8 180		17 446	
41,0	20 671		17 744		38 415	
101,0	270 357		212 171		482 528	
250,0	716 415		543 432		1 259 847	
400,0	1 968 615		1 441 529		3 410 144	

Tabulka 7: Podíl pevné složky 15 % podle jednotlivých kapacit vodoměru (Zdroj: Interní materiály společnosti, vlastní tvorba)

Kapacita vodoměru vyjadřuje množství kubíků vody, které je schopno protéci za hodinu .

Nejběžněji užívané vodoměry mají kapaci 6,3 m³ 16,0 m³ a 25,0 m³.

Technický parametr	Podíl pevné složky 30%					
	Pitná voda		Odpadní voda		Celkem	
	Kapacita vodoměru Q3	Pevná složka (Kč/rok)	Cena (Kč/rok)	Pevná složka (Kč/rok)	Cena (Kč/rok)	Pevná složka (Kč/rok)
6,3	1 193	27,84	1 014	20,28	2 207	48,12
16,0	6 744		5 769		12 513	
25,0	18 532		15 911		34 443	
41,0	41 341		35 598		76 939	
101,0	540 713		469 958		1 010 671	
250,0	1 432 829		1 249 751		2 682 580	
400,0	3 937 231		3 446 781		7 384 012	

Tabulka 8: Podíl pevné složky 30 % podle jednotlivých kapacit vodoměrů (Zdroj: Interní materiály společnosti, vlastní tvorba)

Z tabulek 7 a 8 lze porovnat, že zatímco u pevných složek vodného a stočného by došlo k nárůstu tržeb přibližně o dvojnásobek, pohyblivá složka klesla přibližně o 10 Kč/m³.

Odběratelé s průměrnými a vysokými odběry, mezi které převážně počítáme obyvatele bytových a panelových domů, kteří sdíleli jeden vodoměr o větší kapacitě, by byli pravděpodobně zvýhodněni oproti současně užívané jednosložkové formě vodného a stočného a jejich nižší výdaje za vodu by mnohem lépe odrážely skutečnou výši jejich nákladů za služby spojené s dodávkou pitné vody a odváděním odpadních vod.

Oproti tomu by zavedení dvousložkové formy vodného a stočného mělo výrazný dopad na odběratele s minimálními náklady (např. majitelé chat), kterým by se v porovnání s jednosložkovou formou zvýšil celkový roční účet za vodné a stočné. Avšak výše těchto výdajů by lépe a spravedlivěji poukazovala na skutečnost, že tito odběratelé mají nepřetržitý přístup ke službě spojené s dodávkou pitné vody ve stejné kvalitě a míře jako ostatní odběratelé.

Podle šetření ČSÚ „Měsíční náklady domácností na bydlení“ činí náklady na vodné a stočné v České republice v roce 2017 10 % z nákladů na bydlení celkem, které dosáhly částky 5 626 Kč (měsíční průměr za Českou republiku); tj. 562 Kč za vodné a stočné měsíčně. V Praze byl celkový náklad podle ČSÚ v roce 2017 na vodné a stočné 774 Kč měsíčně. Z celkového počtu 594 905 domácností v Praze (tj. cca 14 % ze všech domácností v České republice) jich jen 64 844 žije ve vlastním domě, tedy v postavení odběratele vody ve smyslu zákona o vodovodech a kanalizacích. Na 90 % domácností by při teoretickém plošném zavedení dvousložkové formy ceny v Praze nemělo dojít k závažnějšímu dopadu na zvýšení nákladů (odběrateli jsou vlastníci domů s nájemními byty, společenství vlastníků a bytová družstva). V České republice je podíl domácností žijících ve vlastním domě vyšší než v Praze a činí 38,6 %. V domácnostech důchodců jsou podíly výdajů za vodné a stočné na celkových nákladech na bydlení výrazně nižší, než je průměr za Českou republiku a činí zhruba 8,5 % z výdajů na bydlení a nepřesahuje 416 Kč měsíčně.

Podrobnější dopady na celkovou úhradu vodného a stočného u reprezentativních typů domácnosti v různých formách bydlení znázorňují následující tabulky s přehledem porovnání dopadů při uplatnění jednosložkové a dvousložkové formy vodného a stočného:

Kategorie odběratelů podle počtu členů domácnosti a spotřeby		Jednosložková cena		Dvousložková cena (15%)		Rozdíl v úhradě V+S/rok dvousložkové a jednosložkové ceny
		Roční úhrada pevné složky V+S (Kč/vdm/rok)	Úhrada V+S (Kč/rok) na domácnost	Roční úhrada pevné složky V+S (Kč/vdm/rok)	Úhrada V+S (Kč/rok) na domácnost	
Rodinný dům	1- členná	0	2 208	1 175	3 051	844
	4- členná		8 830		8 681	-150
Bytovka (10 bytů)	1- členná	0	2 208	6 456	2 522	314
	4- členná		8 830		8 151	-679
Výškový dům (48 bytů)	1- členná	0	2 208	17 446	2 240	32
	4- členná		8 830		7 869	-961

Tabulka 9: Porovnání dopadů při uplatnění jednosložkové a dvousložkové formy - pevná složka 15% - na celkovou úhradu vodného a stočného za rok (bez DPH) (Zdroj: Interní materiály společnosti, vlastní tvorba)

Obě tabulky znázorňují přehledné porovnání jednotlivých kategorií oběratelů podle průměrného počtu osob, žijících v odlišných obytných strukturách a porovnávají roční úhradu pevné a pohyblivé složky při jednosložkové a dvousložkové formě v korunách za rok. Je patrné, že pozitivnější efekt má dvousložková forma ve vícečlenných rodinách bydlících v oblastech s vysokou urbanizací. Pro jediného vlastníka rodinného domu by výsledná cena byla mírně navýšena, ale na druhou stranu pro vícečlenné rodiny žijící ve výškovém domě by výsledná cena byla prokazatelně nižší už při dvousložkové ceně s podílem pevné složky stanovených na 15 %. Budeme-li počítat, že konkrétní výškový dům je osídlen vícečlennými rodinami při společných nákladech s pevnou složkou 17 446 Kč (V přepočtu 363 Kč na rodinu) a pohyblivou složkou 7869 Kč činí výsledná suma 8232 Kč. To je při přepočtu o 598 Kč, na rodinu, méně než u jednosložkové formy. Z toho lze usoudit, že v případě stanovení pevné složky na 30 % by se tento rozdíl výrazně navýšil. V případě výškového domu by výsledná cena činila 7618 Kč na vícečlennou rodinu.

Kategorie odběratelů podle počtu členů domácnosti a spotřeby		Jednosložková cena		Dvousložková cena (30%)		Rozdíl v úhradě V+S/rok dvousložkové a jednosložkové ceny
		Roční úhrada pevné složky V+S (Kč/vdm/rok)	Úhrada V+S (Kč/rok) na domácnost	Roční úhrada pevné složky V+S (Kč/vdm/rok)	Úhrada V+S (Kč/rok) na domácnost	
Rodinný dům	1- členná	0	2 208	2 207	3 753	1 545
	4- členná		8 830		8 389	-441
Bytovka (10 bytů)	1- členná	0	2 208	12 513	2 797	589
	4- členná		8 830		7 434	-1 397
Výškový dům (48 bytů)	1- členná	0	2 208	34 443	2 263	56
	4- členná		8 830		6 900	-1 930

Tabulka 10: Porovnání dopadů při uplatnění jednosložkové a dvousložkové formy - pevná složka 30 % - na celkovou úhradu vodného a stočného za rok (bez DPH) (Zdroj: Interní materiály společnosti, vlastní tvorba)

Z tabulek 9 a 10 vyplývá, že dvousložková forma vodného a stočného může přinést i sociální benefity tím, že napomůže např. mladým rodinám s dětmi, kteří svou vyšší spotřebou nyní mohou při současně uplatňované jednosložkové formě vodného a stočného přispívat na část nákladů nízkých odběratelů, jako jsou chataři nebo odběratelé, kteří mají veřejný vodovod pouze jako záložní zdroj, a to navíc pro svou zpravidla druhou či třetí nemovitost.

Závěr:

Pro dosažení cíle své bakalářské práce jsem se rozhodl kromě identifikování vodohospodářsko-ekonomicky významných veličin ve společnosti Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s., vzít v potaz vliv administrativních úkonů Ministerstva financí České republiky na regulaci cen za vodné a stočné ve společnosti Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s. a jednotlivé formy, ve kterých je voda hrazena. Zaměřil jsem se především na systém cenotvorby, ekonomicky oprávněných a neoprávněných nákladů a zejména na problematiku jednosložkové a dvousložkové formy vodného a stočného.

Je důležité zmínit další existující problém, a to je proces přípravy, projednání a zveřejnění cenového věstníku. Cenový výměr je právním předpisem. Běžné právní předpisy, zákony, vyhlášky, procházejí meziresortním připomínkovým řízením a zejména procesem hodnocení jejich dopadů. U cenového výměru se však tak neděje. Tento je plně v kompetenci ministra financí, který svým rozhodnutím stanovuje seznam zboží, u něhož se uplatňují věcně usměrňované ceny. Ptám se, zda taková praxe nemůže směřovat k omezené předvídatelnosti regulace do budoucna. Za současné situace nezbyvá všem provozovatelům nic jiného než čekat, kdy a s jakými změnami bude cenový výměr zveřejněn. V okamžiku, kdy je cenový věstník vydán, by měl nastat okamžik, kdy je provozovateli naprosto jasné, jak má postupovat při kalkulaci cen, zejména, jaké náklady lze při kalkulaci cen použít jako tzv. ekonomicky oprávněné náklady. Laik by se mohl naivně domnívat, že cenový výměr bude akceptovat např. daňové náklady jako ekonomicky oprávněné náklady. Zaslíbený kalkulant – cenař již dávno ví, že výměr výčtovým způsobem vymezuje tzv. zapovězené (neuznatelné) náklady, ale současně je nadepisuje větou „Za ekonomicky oprávněné náklady nelze uznat zejména:“. A tím jakákoliv právní jistota provozovatele končí. Vzhledem k rozsahu současného výčtu těchto neuznatelných položek by se mohlo jevit, že ministerstvo jejich rozsah upravuje dle aktuálního pohledu regulátora a doplňuje o nově identifikované neuznatelné náklady. S ohledem na počet vlastníků a provozovatelů v České republice bych to nepovažoval za žádoucí, ale naopak za nutné!

Náklady na obnovu veřejných vodovodů a kanalizací meziročně rostou a tvoří významnou položku kalkulace ceny pro vodné a stočné. Voda jako poskytovaná služba by si měla být schopna na tyto náklady sama „vydělat“. Více ale jak 25 % odběratelů v jednosložkové formě jen v rámci obce Vyškov, kteří mají k dispozici službu 100 % přístupu k veřejné vodovodní síti, se optimálně odběrem vody nepodílí na ekonomicky

oprávněných nákladech a využívají veřejnou síť jen v akutních případech spojených s klimatickými změnami a v případě disfunkce jejich soukromých vodních zdrojů. To lze označit jako problém „černého pasažéra“.

Jestliže stát chce přispívat k řešení situace z hlediska perspektivy šetrnějšího přístupu k vodním zdrojům, jestliže ukládá cíle posilování tvorby prostředků na obnovu atd., měl by jednat adekvátně i v regulačních nástrojích a usilovat, aby tyto netvořily překážky pro naplnění těchto cílů a aby ve věcech veřejného zájmu spravedlivě participovali všichni odběratelé, kteří využívají služeb dodávek pitné vody a odvádění vod odpadních (ať již občané či firmy). Zavedení dvousložkové formy by mohlo být odpovědí na tento problém participace na nákladech.

Další případné zavádění dvousložky bude záviset prioritně od obcí (postupem podle zákona o vodovodech a kanalizacích), které budou rozhodovat se znalostí místních podmínek a s odpovědností vůči svým občanům, což nelze ztotožňovat s rizikem zvyšování cen. Jde o naplňování celospolečenského zájmu docílení plynulého, bezpečného a hospodárného zajišťování služby zásobování zbožím uspokojujícím jednu ze základních životních potřeb – pitnou vodou.

Jednočlenné či dvoučlenné domácnosti nelze ztotožňovat s nejnižšími příjmovými skupinami obyvatel (domácnostmi). Trendem nejen světovým či evropským je samostatné živobytí samotných, dobře situovaných jedinců zakládajících si na novém životním stylu, stejně jako stále se rozšiřující výstavba investičních bytů následně pronajímaných za relativně vysoké nájemné, které bývají obývané jedním či dvěma členy (opět s nízkou spotřebou vody, vyplývající mimo jiné i z jejich pracovního režimu: 5 dnů v práci, 2 dny v sídle trvalého bydliště nebo v režimu 9+5 v odvětvích stavebnictví apod.). Nelze tedy bez dalšího očekávat negativní dopady do výdajů domácností. Stát má funkční sociální síť a nástroje ve formě příspěvků na bydlení apod.

Změna limitů pro pevnou složku pro výpočet vodného a stočného jednoznačně přispěje k racionalizaci cenotvorby, posílí kriteriální funkci ceny, napomůže správné alokaci nákladů podle jejich vyvolání příslušným odběrným místem. Bude znamenat správný příspěvek k transparentnosti cenotvorby a naplňování požadavku na dostatečnou tvorbu zdrojů pro obnovu infrastrukturního majetku.

Vzhledem k omezenosti vodních zdrojů zavedení dvousložkové formy pokládám i za adekvátní řešení do budoucna. Kvůli stále vysokým teplotám dochází k celkové snižování hladiny vodních nádrží a vodních zásob a jsou vyžadovány vyšší náklady na jejich

rekonstrukci a údržbu, které se společnost Vak Vyškov, a.s. snaží uhradit z vyšších cen za vodné a stočné a poskytované služby. Zavedení optimální participace díky dvousložkové formě by mohlo dopomoci k výraznému zpomalení růstu cen vody a snížit tím obavy z rostoucí nespokojenosti poskytovaných služeb společností.

Přes veškerou administrativní problematiku a nepříznivé vlivy, si myslím, že se společnost nachází v dobré finanční pozici, dosahuje vysoké úrovně kvality poskytovaných služeb a pečuje o své spotřebitele.

V rámci své práce jsem se snažil dojít k možným řešením problémů spojených s cenotvorbou a docílit bližšího seznámení s fungováním vodohospodářské infrastruktury na konkrétním podniku, za účelem přiblížit složitost fungování vodárenského systému. Jsem si ale vědom, že jako třetí nezávislá osoba nejsem dostatečně zasvěcen do plné hloubky této problematiky, a že jiné strany a subjekty mohou mít k těmto návrhům své vlastní názory a připomínky.

Seznam citací

1. ŽÁK Milan. Velká ekonomická encyklopedie. Praha: Linde 2002. ISBN 80-7201-381- 5 str. 508
2. BRČÁK Josef a Bohuslav SEKERKA. Makroekonomie. Plzeň: Aleš Čeněk s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7380-280-6. str. 38
3. FUCHS K., TULEJA, P. Makroekonomie. Vydavatel Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, Katedra ekonomie, Brno : Masarykova univerzita, 2003 str.155
4. TIBOR Paulík. *Základy Makroekonomie*. OSTRAVA 2008. ISBN 8086730026 str.104
5. TIBOR Paulík. *Základy Makroekonomie*. OSTRAVA 2008. ISBN 8086730026 str.105
6. TIBOR Paulík. *Základy Makroekonomie*. OSTRAVA 2008. ISBN 8086730026 str.109
7. Ustanovení § 2 zákona č. 265/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky v oblasti cen

Seznam použité literatury

1. BRČÁK Josef a Bohuslav SEKERKA. Makroekonomie. Plzeň: Aleš Čeněk s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7380-280-6.
2. SLANÝ Antonín. Makroekonomická analýza a hospodářská politika. Vyd. 1. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-738-3
3. ŽÁK Milan. Velká ekonomická encyklopedie. Praha: Linde 2002. ISBN 80-7201-381- 5
4. FUCHS K., TULEJA, P. Makroekonomie. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3073-9.
5. TIBOR Paulík. *Základy Makroekonomie*. OSTRAVA 2008. ISBN 8086730026
6. Interní materiály společnosti Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s.
7. Ing. Miroslav Kupka. „1935-2005“ k 70. letému výročí Vak Vyškov, a.s.
8. Internetové stránky Vak Vyškov, a.s. - <https://www.vakvyskov.cz/>
9. Internetové stránky Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky - <http://www.ochranaprirody.cz>
10. Internetové stránky Českého statistického úřadu – <http://www.csu.cz>
11. Internetové stránky Ministerstva financí ČR - <http://www.mfcr.cz>
12. Internetové stránky Ministerstva životního prostředí - <https://www.mzp.cz/cz>
13. Internetové stránky Sdružení oboru vodovodů a kanalizace ČR - <https://www.sovak.cz>
14. Internetové stránky o vodárenství - <http://www.ovodarenstvi.cz>

15. Internetové stránky -

<http://www.vodovod.info/index.php/clanky/vodarenstvi#.XL4RhOgzZPY>

16. Sbírka zákonů Česká republika 2019

Seznam Tabulek, grafů a obrázků

1. Tabulka 1: Přehled o rozdělení akcií za běžné účetní období
2. Tabulka 2: Přehled obcí s nejvyšším podílem základního kapitálu
3. Tabulka 3: Cena vodného a stočného ve společnosti Vak Vyškov, a.s.
4. Tabulka 4: Vývoj tržeb společnosti Vak Vyškov, a.s.
5. Tabulka 5: Přehled větších společností uplatňující dvousložkovou formu
6. Tabulka 6: Struktura odběratelů podle velikosti ročního odběru
7. Tabulka 7: Podíl pevné složky 15 % podle jednotlivých kapacit vodoměrů
8. Tabulka 8: Podíl pevné složky 30 % podle jednotlivých kapacit vodoměrů
9. Tabulka 9: Porovnání dopadů při uplatnění jednosložkové a dvousložkové formy - pevná složka 15% - na celkovou úhradu vodného a stočného za rok
10. Tabulka 10: Porovnání dopadů při uplatnění jednosložkové a dvousložkové formy - pevná složka 30 % - na celkovou úhradu vodného a stočného za rok

Grafy

1. Graf 1: Podíl státních odvodů v cenách vodného a stočného

Obrázky

1. Obrázek 1: Struktura orgánů pro regulaci vodárenství v ČR